

บทที่ 2

อุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ของประเทศไทย

2.1 วิวัฒนาการของกิจการการบินพาณิชย์

กำเนิดการบินพาณิชย์ของประเทศไทยมาจากการเจริญด้านการบินทหารก่อนโดยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้มีชาวต่างชาตินำเครื่องบินมาสาธิตการบินครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ.2453 จนได้มีการจัดตั้งแผนกการบินทหารบกขึ้นเพื่อรับผิดชอบดำเนินการฝึกสอนการบินผู้ที่ทำการตั้งอยู่ที่ตำบลสระปทุม โดยใช้สนามราชกรีฑาสโมสรเป็นสนามบิน และโรงเก็บเครื่องบิน ต่อมาปี พ.ศ.2457 ได้ก่อสร้างสนามบินขึ้นใหม่ ณ ตำบลดอนเมือง (สนามบินดอนเมือง) ซึ่งได้วิวัฒนาการจนถึงปัจจุบัน ภายหลังการบินทหารมีความสำคัญมากขึ้นแผนกการบินทหารบกจึงได้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นกองการบินทหารบกและกรมอากาศยานทหารบก ในปี พ.ศ.2458 และ พ.ศ.2461 ตามลำดับ¹

การบินพลเรือนของประเทศไทย ครั้งแรกเริ่มด้วยการขนส่งไปรษณีย์ระหว่างกรุงเทพฯ กับจันทบุรี ในปี 2462 แต่การดำเนินการดังกล่าวก็ยังไม่ได้แยกจากกิจการบินทหารให้เป็นสัดส่วนออกไป โดยกรมอากาศยานทหารบกเป็นผู้ทำการบิน นอกจากทำการบินขนส่งไปรษณีย์แล้ว บางครั้งยังบรรทุกเวชภัณฑ์และนำแพทย์ไปรักษาโรคด้วย ปลายปี พ.ศ. 2462 ได้ทำการทดลองบินรับ-ส่งผู้โดยสารและไปรษณีย์ภัณฑ์ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งในขณะนั้นการคมนาคมทางรถไฟยังไม่ถึง เมื่อขยายกิจการออกไปเช่นนี้ทางรัฐบาลจึงได้อนุญาตให้ทั้งหมดให้แก่หน่วยราชการฝ่ายพลเรือนเป็นผู้ดำเนินการแทนต่อไป

ในปี พ.ศ.2474 เมื่อการบินพลเรือนได้รับมอบกิจการด้านการบินไปรษณีย์ที่ทางราชการดำเนินการอยู่มาดำเนินการเอง จึงได้จัดตั้งบริษัทขึ้นเพื่อดำเนินการ คือ “บริษัทเดิน

¹ชลอ ว่องวัฒนาภิกุล, กฎหมายอากาศ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538) หน้า 8.

อากาศ จำกัด" ดำเนินกิจการในรูปการบินพาณิชย์ โดยได้รับสัมปทาน² ให้ทำการบินภายในประเทศพร้อมทั้งรับเป็นตัวแทนบริษัทการบินต่างประเทศที่ทำการบินมายังประเทศไทยอีกด้วย จนกระทั่งปี 2482 กิจการของบริษัทเจริญก้าวหน้าขึ้น บริษัทได้ขยายกิจการโดยดำเนินการขนส่งทางบกด้วย จึงเปลี่ยนชื่อจาก "บริษัท เดินอากาศ จำกัด" เป็น "บริษัท ขนส่ง จำกัด" เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี 2485 การขนส่งทางอากาศของไทยต้องพบกับอุปสรรค เครื่องมืออุปกรณ์ในการบินส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ขาดแคลน และสถานการณ์ของสงครามรุนแรงขึ้น เครื่องบินของบริษัทฯ ถูกยิงตก บริษัทขนส่งจำกัด จึงต้องหยุดดำเนินการไปในปี พ.ศ.2489 ในที่สุด กิจการการบินพาณิชย์ของไทยจึงต้องหยุดชะงักไประยะหนึ่ง

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. 2489 ทางราชการได้เปิดดำเนินการบินพาณิชย์ขึ้นอีกครั้ง โดยตั้ง "บริษัท เดินอากาศ จำกัด" ดำเนินกิจการแยกออกจากบริษัท ขนส่ง จำกัด ซึ่งทำการเดินรถยนต์มาจนกระทั่งปัจจุบัน บริษัท เดินอากาศ จำกัดเปิดทำการบินพาณิชย์เพียงอย่างเดียว โดยทำการบินภายในประเทศเท่านั้นในช่วงแรก ต่อมาในปี 2491 จึงได้ขยายเส้นทางบินไปยังประเทศใกล้เคียงอีกด้วย

ในปี พ.ศ.2490 บริษัท เดินอากาศ จำกัด ได้ร่วมหุ้นกับต่างชาติจัดตั้งบริษัทการบินขึ้นอีก 2 บริษัท คือ บริษัท Pacific Overseas Airlines (Siam) จำกัด มีชื่อย่อว่า POAS และบริษัท Trans-Asiatic Airlines (Siam) จำกัด มีชื่อย่อว่า TAAS มีวัตถุประสงค์ในการทำการบินในเส้นทางระหว่างประเทศเท่านั้น พร้อมกันนี้ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกบินเพื่อฝึกนักบินไทยให้มีความรู้ความชำนาญในการบินให้ด้วยตามประสงค์ของรัฐบาล ต่อมาบริษัทเดินอากาศจำกัดและบริษัท POAS ได้รวมกิจการเข้าด้วยกัน จัดตั้งบริษัทขึ้นใหม่ คือ "บริษัท เดินอากาศไทย จำกัด" เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 โดยรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ เปิดทำการบินภายในประเทศและประเทศใกล้เคียงด้วย ส่วนบริษัท TAAS ได้เลิกกิจการไปในปี พ.ศ. 2495

บริษัท เดินอากาศ จำกัด และบริษัท Scandinavian Airlines System (SAS) ได้ร่วมทุนกันจัดตั้ง "บริษัท การบินไทย จำกัด" ขึ้นเพื่อทำการบินระหว่างประเทศจนกระทั่งปี พ.ศ.

²ในปี พ.ศ. 2472 เสนาบดีสภาได้มีมติแยกกิจการบินพลเรือนออกจากการบินทหาร โดยกำหนดให้กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมเป็นผู้รักษาการเกี่ยวกับการเดินอากาศ ถ้าจะมีการเดินอากาศเพื่อการค้าขาย ต้องรับได้รับสัมปทานจากกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมก่อน

2520 บริษัท เดินอากาศไทย จำกัด ได้ซื้อหุ้นที่เป็นของบริษัท SAS กลับคืนทั้งหมด บริษัทการบินไทย จำกัด จึงเป็นบริษัทของคนไทยอย่างแท้จริง³ ทั้งบริษัท เดินอากาศไทย จำกัด และ บริษัทการบินไทย จำกัด ได้ดำเนินกิจการควบคู่กันมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2531 ให้รวมบริษัททั้งสองเข้าด้วยกัน โดยใช้ชื่อบริษัทการบินไทย จำกัด และได้เปลี่ยนแปลงเป็นบริษัทมหาชน โดยใช้ชื่อ “บริษัท การบินไทย จำกัด มหาชน” ซึ่งเป็นสายการบินแห่งชาติเพียงสายเดียวของประเทศในปัจจุบันมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจของรัฐ

2.2 อุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ในปัจจุบัน

อุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ประกอบไปด้วยกิจกรรมหลายชนิดเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบต่อเนื่องกันการบินพาณิชย์จึงจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือมีความปลอดภัยมากที่สุด ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของการบินพาณิชย์โดยจะแสดงถึงกิจการต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นการบินพาณิชย์ได้ดังนี้ คือ

1. กิจการการบินขนส่งผู้โดยสารและสินค้าแบบประจำ
2. กิจการการบินขนส่งผู้โดยสารและสินค้าแบบไม่ประจำ
3. กิจการต่อเนื่องกับการบิน

2.2.1 กิจการการบินขนส่งผู้โดยสารและสินค้าแบบประจำ (Scheduled air services)

การบินขนส่งแบบประจำ คือ การบินขนส่งให้บริการต่อสาธารณชนเพื่อค่าตอบแทน โดยทำการบินตามเส้นทางที่ประกาศไว้ในตารางบิน หรือด้วยเที่ยวบินที่ทำการบินอย่างสม่ำเสมอจนสามารถจดจำได้⁴ การบินขนส่งแบบประจำนั้นมีทั้งการบินขนส่งแบบประจำภายใน

³บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการบิน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535), หน้า 10

⁴I.C.A.O. DOC 7070, Vol.I (Resolution A2-18, Definition of the “Scheduled international air service)

ประเทศ และการบินขนส่งแบบระหว่างประเทศ (โปรดดูรายชื่อผู้ประกอบการกิจการบินแบบประจำและแบบบริการที่ได้รับอนุญาตในตารางที่ 1 หน้า 35)

2.2.1.1 การบินขนส่งแบบประจำระหว่างประเทศ (International Scheduled air services)

การบินขนส่งแบบประจำระหว่างประเทศ หมายถึง การบินขนส่งแบบประจำที่ทำการบินเหนืออาณาเขตมากกว่าหนึ่งรัฐขึ้นไป⁵ ปัจจุบันมีผู้ประกอบการไทยอยู่เพียงรายเดียวคือ บริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็น 1 ใน 2 บริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ขนส่งผู้โดยสารและสินค้าแบบประจำระหว่างประเทศ ในฐานะที่เป็นสายการบินที่กำหนด โดยบริษัทฯ ได้ให้บริการในจุดบินรวมทั้งสิ้น 71 แห่ง ซึ่งครอบคลุมประเทศต่าง ๆ 37 ประเทศ ใน 4 ทวีป คือเส้นทางแปซิฟิกเหนือ, เส้นทางยุโรป, เส้นทางออสเตรเลีย และเส้นทางภูมิภาคเอเชีย⁶ สำหรับผู้ประกอบการต่างชาติที่ได้รับอนุญาต⁷ ให้เข้ามาทำการบินขนส่งแบบประจำระหว่างประเทศนั้นมีทั้งหมด 87 ประเทศ (ตามความตกลงแลกเปลี่ยนสิทธิการบิน ซึ่งประเทศไทยได้ทำกับต่างชาติ) แต่ที่ได้เข้ามาทำการบินจริงเพียง 79 สายการบินเท่านั้น

2.2.1.2 การบินขนส่งแบบประจำภายในประเทศ

ปัจจุบันมีผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบการบินขนส่งแบบประจำภายในประเทศเพียง 5 รายเท่านั้น แต่ดำเนินการให้บริการอยู่เพียง 3 ราย คือ บริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน), บริษัทการบินกรุงเทพจำกัด และบริษัทโอเรียนท์ เอ็กซ์เพรส แอร์ จำกัด โดยบริษัทการบินไทยจำกัด จะทำการบินในเส้นทางหลักในทวีปภูมิภาคของประเทศไทย จำนวน 20 จังหวัดส่วนอีก 2 บริษัทที่เหลือนั้นได้รับอนุญาตให้ทำการบินเฉพาะเส้นทางเสริมของบริษัทการบินไทยฯ ที่ไม่ได้ทำการบินเท่านั้น

⁵ Ibid, p.3

⁶ บริษัท การบินไทย จำกัด(มหาชน), รายงานประจำปีงบประมาณ 2539, หน้า11-13.

⁷ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มาตรา 28

2.2.2 กิจการบินขนส่งผู้โดยสารและสินค้าแบบไม่ประจำ (Non-scheduled flight)

การบินขนส่งแบบไม่ประจำหรือการบินแบบเช่าเหมาหรือแอร์แท็กซี่ (Air Taxi) หมายถึง การให้บริการขนส่งผู้โดยสาร สินค้า และไปรษณีย์ภัณฑ์เพื่อสินจ้าง (remuneration) หรือค่าเช่า (hire) โดยไม่มีกำหนดเวลาแน่นอน⁸ การบินขนส่งแบบไม่ประจำมีทั้งการบินขนส่งแบบไม่ประจำระหว่างประเทศ และการบินขนส่งไม่ประจำภายในประเทศ (โปรดดูรายชื่อผู้ประกอบการกิจการบินขนส่งแบบไม่ประจำและแบบบริการที่ได้รับอนุญาตในตารางที่ 1 หน้า 35)

2.2.2.1 การบินขนส่งแบบไม่ประจำระหว่างประเทศ

การบินขนส่งแบบไม่ประจำระหว่างประเทศนี้ มีผู้ประกอบการสัญชาติไทยที่ได้รับอนุญาตให้ทำการบินขนส่งแบบไม่ประจำระหว่างประเทศได้ 12 สายการบิน ส่วนสายการบินต่างชาติที่จะทำการบินแบบไม่ประจำหรือเช่าเหมาลำเข้ามายังประเทศไทยได้รับอนุญาตให้บินเข้ามาในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่มีการจราจรสูง⁹ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

2.2.2.2 การบินขนส่งแบบไม่ประจำภายในประเทศ

การบินขนส่งแบบไม่ประจำภายในประเทศมีผู้ประกอบการสัญชาติไทยที่ได้รับอนุญาต 11 สายการบิน สำหรับสายการบินต่างชาติไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำการบินภายในประเทศ ซึ่งเป็นไปตามสิทธิของรัฐในเรื่อง Cabotage ของอนุสัญญาชิคาโก¹⁰ ที่จะปฏิเสธให้อากาศยานของรัฐอื่นเข้ามาทำการบินขนส่งผู้โดยสารไปรษณีย์ภัณฑ์ และสินค้าเพื่อค่าจ้าง (remuneration) หรือค่าเช่า (hire)

⁸นิรมล สุขวัฒนางกูร, ทำที่และการเตรียมการของประเทศไทยในการเจรจาอบอุรุกวัยเกี่ยวกับการค้าบริการ “สาขาขนส่งทางอากาศ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาค วิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 29.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 29

¹⁰ดูอนุสัญญาชิคาโก มาตรา 7

2.2.3 กิจการต่อเนื่องกับการบิน

การบินขนส่งไม่ว่าจะเป็นการขนส่งสินค้า หรือผู้โดยสารจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัยไม่ได้หากขาดกิจกรรมที่สนับสนุนการบิน กิจการที่ต่อเนื่องกับการบินจึงเป็นกิจกรรมเสริมอื่น ๆ ซึ่งทำให้การบินขนส่งเป็นไปอย่างราบรื่น ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ได้บัญญัติควบคุมกิจการที่เป็นกิจการต่อเนื่องกับการบินไว้ 3 ประเภท คือ

2.2.3.1 ทำอากาศยาน

ทำอากาศยานหรือสนามบิน หมายความว่า พื้นที่ที่กำหนดไว้บนพื้นดิน หรือน้ำ สำหรับใช้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนเพื่อการขึ้นลงหรือเคลื่อนไหวของอากาศยาน รวมตลอดถึงอาคาร สิ่งติดตั้ง และบริภัณฑ์ซึ่งอยู่ในสนามบินนั้น¹¹ กิจการสนามบินนั้นนอกจากจะเป็นที่ขึ้นลงของอากาศยานแล้ว ยังมีการจัดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ, การให้บริการในลานจอดอากาศยาน, การให้บริการช่างอากาศ และการให้บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับอากาศยาน ผู้ประจำหน้าที่สินค้า พัสดุภัณฑ์ ผู้โดยสาร และลูกจ้างของผู้ประกอบธุรกิจในการเดินอากาศ รวมตลอดถึงการให้บริการ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอันเกี่ยวหรือต่อเนื่องกับกิจการดังกล่าวด้วย¹²

ทำอากาศยานในประเทศไทยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทำอากาศยานพาณิชย์ระหว่างประเทศ อยู่ในความดูแลของการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยได้แก่ ทำอากาศยานกรุงเทพฯ, ทำอากาศยานเชียงใหม่, ทำอากาศยานหาดใหญ่ และทำอากาศยานภูเก็ต และทำอากาศที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองทัพคือ ทำอากาศยานอู่ตะเภา

2. ทำอากาศยานภูมิภาค มีทำอากาศยานที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมการบินพาณิชย์ 23 แห่ง¹³ คือทำอากาศยานเชียงราย, แพร่, น่าน, แม่ฮ่องสอน, ลำปาง, ดาก,

¹¹พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มาตรา 4 วรรค 6

¹²พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 มาตรา 3 วรรค 2

¹³กระทรวงคมนาคม, หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจใน

แม่สอด, อุบลราชธานี, นครราชสีมา, อุตรธานี, ขอนแก่น, สกลนคร, เลย, พิษณุโลก, หัวหิน, สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, ตรัง, ปัตตานี, นราธิวาส และท่าอากาศยานที่ปิดดำเนินการชั่วคราวอีก 3 แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานแม่สะเรียง, ปาย และอุตรดิตถ์ และท่าอากาศยานที่อยู่ภายใต้การดูแลของเอกชน เช่น ท่าอากาศยานสมุย และท่าอากาศยานสุโขทัย

ท่าอากาศยานที่มีการใช้ในเชิงพาณิชย์มากที่สุด คือ ท่าอากาศยานพาณิชย์ระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้ความดูแลของการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย ทั้ง 4 แห่ง โดยเฉพาะท่าอากาศยานกรุงเทพฯมีปริมาณการขนส่งทางอากาศมากที่สุด และมีสายการบินให้บริการมากที่สุดถึง 77 สายการบิน

2.2.3.2 บริการลานจอด

การบริการลานจอด หมายถึง บริการใด ๆ ที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับอากาศยานหรือธุรกิจการเดินอากาศในลานจอดอากาศยาน นอกจากบริการช่างอากาศยาน¹⁴ ดังนั้น การให้บริการลานจอด ได้แก่

ก. รับส่งผู้โดยสารและลูกเรือระหว่างอากาศยานกับอาคารท่าอากาศยานหรืออากาศยานทุกสายการบิน ทั้งที่มีกำหนดประจำและไม่ประจำ

ข. ขนถ่ายและจัดบรรทุกหีบห่อสัมภาระของผู้โดยสารและลูกเรือระหว่างอากาศยานกับอาคารท่าอากาศยาน หรืออากาศยาน แก่ทุกสายการบินทั้งที่มีกำหนดประจำและไม่ประจำ

ค. ขนถ่ายและจัดบรรทุกพัสดุและไปรษณีย์ภัณฑ์ระหว่างอากาศยานกับอาคารท่าอากาศยาน คลังสินค้า หรืออากาศยาน แก่ทุกสายการบินทั้งที่มีกำหนดประจำและไม่ประจำ

ง. ขนถ่ายและจัดบรรทุกอาหาร และเครื่องดื่มระหว่างอากาศยานกับสถานประกอบการโภชนาการแก่ทุกสายการบิน ทั้งที่มีกำหนดประจำและไม่ประจำ

¹⁴พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มาตรา 4

ผู้ประกอบการมีทั้งที่ได้รับอนุญาต¹⁵ ให้บริการเฉพาะสายการบินตนเอง และให้บริการกับสายการบินอื่น ๆ ด้วย มีผู้ประกอบการหลัก 2 ราย คือ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) และบริษัท ไทยแอร์พอร์ตส์ กราวด์ เซอร์วิส จำกัด และมีผู้ประกอบการรายย่อยอื่น ๆ ที่จะได้รับอนุญาตในส่วนที่บริษัทหลักไม่สามารถให้บริการได้ (โปรดดูรายชื่อผู้ประกอบการบริการลานจอดและแบบบริการที่ได้รับอนุญาตในตารางที่ 2 หน้า 36)

2.2.3.3 บริการช่างอากาศยาน

การบริการช่างอากาศยาน หมายความว่า บริการที่เกี่ยวกับเทคนิคในด้านความปลอดภัยของอากาศยาน หรือการซ่อมบำรุงอากาศยานในลานจอดอากาศยาน¹⁶ คือบริการดังต่อไปนี้¹⁷

- ก. การรับส่งอากาศยาน
- ข. การบริการอากาศยาน
- ค. การซ่อมบำรุงอากาศยาน
- ง. การทำความสะอาดอากาศยาน

ผู้ประกอบการช่างอากาศยานที่ได้รับอนุญาตมี 2 ประเภท คือ ผู้ประกอบการให้บริการช่างอากาศยานแก่ธุรกิจการเดินอากาศของตนเอง และผู้ประกอบการให้บริการช่างอากาศยานแก่ธุรกิจการเดินอากาศของบุคคลอื่น ส่วนมากจะเป็นผู้ประกอบการที่ขออนุญาตให้บริการกับสายการบินของตนเอง ส่วนผู้ประกอบการที่ให้บริการสายการบินอื่น ๆ ที่มีส่วนแบ่งการตลาดมากที่สุด คือ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) นอกนั้นเป็นผู้ประกอบการรายย่อยเท่านั้น (โปรดดูรายชื่อผู้ประกอบการบริการช่างอากาศยานและแบบบริการที่ได้รับอนุญาตในตารางที่ 3 หน้า 37)

¹⁵ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มาตรา 60 จัตวา และมาตรา 60 เบญจ

¹⁶พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 มาตรา 4

¹⁷กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497

2.3 โครงสร้างกฎหมายที่ควบคุมกิจการการบินพาณิชย์

กิจการการบินพาณิชย์ของประเทศไทยนั้น มีวิวัฒนาการเริ่มมาจากการบินด้านทหารก่อน และกิจการการบินในยุคเริ่มแรกนั้นก็ถือเป็นเรื่องความมั่นคงของประเทศ ถึงแม้ว่าได้มีการแยกกิจการการบินพาณิชย์ออกจากกิจการทหารมาอยู่ในความดูแลของกระทรวงคมนาคมแล้วในปัจจุบัน แต่โครงสร้างของกฎหมายที่ควบคุมการบินพาณิชย์ของประเทศไทยยังมีบางส่วนที่ยังเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศอยู่ด้วยตามความเชื่อเดิม เช่น ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ไม่ได้เป็นกฎหมายทางด้านการบินโดยเฉพาะ แต่เป็นกฎหมายอื่นซึ่งเกี่ยวข้องกับอรรถสิทธิ์พลในการควบคุมการบินพาณิชย์ได้มากเลยทีเดียว นอกจากนี้ยังมีองค์กรที่มีอำนาจบริหารการบินพาณิชย์บางองค์กรยังมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของทหาร ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่การบินพาณิชย์ของไทยเริ่มมาจากการบินด้านทหารนั่นเอง เพื่อให้มองเห็นโครงสร้างของกฎหมายที่ควบคุมการบินพาณิชย์ได้ชัดเจนขึ้นจะขอแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้ คือ

- 2.3.1 องค์กรบริหาร
- 2.3.2 กฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลการบินพาณิชย์
 - 2.3.2.1 กฎหมายเฉพาะ
 - 2.3.2.2 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 องค์กรบริหาร

กิจการการบินพาณิชย์อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงคมนาคม ซึ่งกฎหมายได้มอบอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในสังกัดของกระทรวงคมนาคมเป็นผู้กำกับดูแล โดยมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ต่างกันออกไปดังนี้

- 2.3.1.1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
- 2.3.1.2 คณะกรรมการการบินพลเรือน
- 2.3.1.3 คณะกรรมการผู้แทนรัฐบาลเพื่อพิจารณาจัดทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศกับรัฐบาลต่างประเทศเป็นประจำ
- 2.3.1.4 กรมการบินพาณิชย์

2.3.1.5 การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย

2.3.1.6 บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย

2.3.1.1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ในฐานะที่เป็นตัวแทนของฝ่ายบริหาร มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการด้านการบินพาณิชย์ของประเทศให้เป็นไปตามนโยบายของฝ่ายบริหาร โดยอำนาจของฝ่ายบริหารตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายการบินพาณิชย์ที่ให้อำนาจไว้ดังนี้

ก) กำหนดนโยบายด้านการบินพาณิชย์ของประเทศ

โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ที่ให้อำนาจกับฝ่ายบริหารในการบริหารประเทศ โดยให้อำนาจกับรัฐมนตรีที่จะสั่งหรือกำหนดนโยบายราชการในสังกัดต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้การที่หน่วยงานราชการจะเสนอเรื่องต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีนั้น ต้องดำเนินการผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม¹⁸ กล่าวคือหน่วยงานผู้ปฏิบัติต้องดำเนินการตามนโยบายของรัฐมนตรีและการที่หน่วยงานราชการจะเสนอเรื่องต่าง ๆ ต้องผ่านการกลั่นกรองของรัฐมนตรีก่อนที่จะให้คณะรัฐมนตรีตัดสินใจ การจะเสนอเรื่องใดก็ตามสู่คณะรัฐมนตรีจึงต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐมนตรีเสียก่อน ดังนั้นรัฐมนตรีจึงเป็นทั้งผู้กำหนดนโยบายเองและเป็นผู้ควบคุมให้หน่วยงานต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามนโยบายที่ตนวางไว้ด้วย มีข้อสังเกตที่สำคัญคือแม้ว่าตามกฎหมายคณะรัฐมนตรีไม่ได้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 นอกเหนือจากการแต่งตั้งถอดถอนและกำหนดอัตราค่าตอบแทนคณะกรรมการการบินพลเรือน (มาตรา 7) แต่ในทางปฏิบัติคณะรัฐมนตรีได้ใช้อำนาจทางบริหารในหลายกรณี ทำให้การดำเนินการบางประการของกระทรวงคมนาคมต้องถูกจำกัดภายใต้กรอบของมติคณะรัฐมนตรี หรือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี¹⁹ ดังนั้น หน่วยงานราชการจึงต้องปฏิบัติตามนโยบายของทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและคณะรัฐมนตรีตามอำนาจของฝ่ายบริหาร

¹⁸ สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ FLUGHAFEN FRANKFURT MAIN AG, “รายงานการศึกษาการจัดตั้งสายการบินเพื่อขนส่งสินค้าทางอากาศในประเทศไทย” 2539, หน้า 27

¹⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 27-28

ข) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม มีอำนาจกำกับดูแลและปฏิบัติการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ได้ให้อำนาจกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในการออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเกี่ยวกับการบินพาณิชย์ โดยมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติและออกกฎกระทรวงกำหนดกฎเกณฑ์ในการอนุญาตได้ (มาตรา 6) เช่น การออกใบอนุญาตจัดตั้งสนามบินหรือเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ (มาตรา51) นอกจากพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 แล้ว ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบินพาณิชย์ฉบับอื่นที่สำคัญ ซึ่งให้อำนาจกับรัฐมนตรีไว้อีก คือประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 บัญญัติให้การเดินอากาศเป็นกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภคต้องได้รับอนุญาต หรือได้รับสัมปทานจากรัฐมนตรี โดยให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงคมนาคม (ข้อ 3(4), 5, 9) ดังนั้น การจัดตั้งสายการบินของประเทศไทยต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเสียก่อน และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขท้ายใบอนุญาต ซึ่งได้กำหนดขึ้นด้วย

2.3.1.2 คณะกรรมการการบินพลเรือน (Civil Aeronautics Board หรือ CAB)

ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการการบินพลเรือนขึ้นในหมวดที่ 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญในการบริหารการบินของประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับประเทศไทย และสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก คือ อนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายการบินของประเทศผ่านทางที่เป็นที่ปรึกษาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในเรื่องต่าง ๆ และออกข้อบังคับตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ตามพันธกรณีระหว่างประเทศและเป็นผู้ควบคุมอัตราค่าบริการขนส่งทางอากาศให้เหมาะสม คณะกรรมการการบินพลเรือนจึงเปรียบเสมือนฝ่ายวิชาการทางด้านการบินของประเทศ มีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

ก) โครงสร้างของคณะกรรมการการบินพลเรือน

คณะกรรมการการบินพลเรือน ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง มีรองประธานหนึ่งคน และกรรมการอีกไม่เกิน 7

คน แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้รองประธานและกรรมการอยู่ในตำแหน่ง 4 ปี ถ้าพ้นตำแหน่งตามวาระจะแต่งตั้งให้เป็นรองประธานกรรมการ หรือกรรมการอีกก็ได้ รองประธานและกรรมการจะพ้นตำแหน่งก่อนครบวาระเมื่อ ตาย, ลาออก, คณะรัฐมนตรีให้ออก²⁰

พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ได้ให้อำนาจกับคณะกรรมการการบินพลเรือนในการบริหารงานการบินพลเรือนของประเทศอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการการบินพลเรือนในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงที่อยู่ในขอบเขตอำนาจ และหน้าที่ของคณะกรรมการการบินพลเรือน ปัจจุบันมีคณะอนุกรรมการดังกล่าว 6 คณะด้วยกัน คือ

1) คณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาอนุสัญญาออร์ซอร์ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาอนุสัญญาว่าด้วยการรวบรวมกฎเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการรับขนะระหว่างประเทศทางอากาศ ซึ่งลงนาม ณ กรุงวอร์ซอร์ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2472 คณะอนุกรรมการชุดนี้มีอธิบดีกรมการบินพาณิชย์เป็นประธานอนุกรรมการ

2) คณะอนุกรรมการอากาศวิถิ มีหน้าที่ควบคุมนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติการใช้อากาศวิถิร่วมภายในเขตรับผิดชอบของประเทศไทย และดำเนินการประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ เพื่อความประหยัด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความรวดเร็วในการเดินอากาศ คณะกรรมการชุดนี้มีอธิบดีกรมการบินพาณิชย์เป็นประธานอนุกรรมการ

3) คณะอนุกรรมการเพื่อยกร่างกฎหมายอนุวัตรการให้เป็นไปตามอนุสัญญาออร์ซอร์ มีหน้าที่ยกร่างกฎหมายอนุวัตรการให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการรวบรวมกฎเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการรับขนะระหว่างประเทศทางอากาศ ซึ่งทำ ณ กรุงวอร์ซอร์ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2472 และพิธีสารแก้ไขเพิ่มเติม คณะกรรมการชุดนี้มีอธิบดีกรมการบินพาณิชย์เป็นประธานอนุกรรมการ

4) คณะอนุกรรมการนโยบายและพัฒนากาการบินพลเรือน มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะแนวทางในการเจรจาด้านการบินพลเรือนระหว่างประเทศ แนวนโยบายและแผนพัฒนากาการบินพลเรือนภายในและระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยอยู่เสมอ

²⁰พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 มาตรา 7, 8, 9

นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจมีขึ้นระหว่างงานที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการชุดนี้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นประธานอนุกรรมการ

5) คณะอนุกรรมการอำนวยความสะดวกในการขนส่งทางอากาศ มีหน้าที่จัดวางแผนงานและแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ของการอำนวยความสะดวกในการขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ คณะกรรมการชุดนี้มีอธิบดีกรมการบินพาณิชย์เป็นประธานอนุกรรมการ

6) คณะอนุกรรมการพิจารณากรณีอากาศยานใกล้จะชนกันในอากาศ มีอำนาจหน้าที่พิจารณามาตรการป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์อากาศยานใกล้จะชนกันในอากาศขึ้น คณะอนุกรรมการชุดนี้มีอธิบดีกรมการบินพาณิชย์เป็นประธาน

ก. อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการการบินพลเรือน

พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 มาตรา 15 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการการบินพลเรือนให้มีอำนาจในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1) รับผิดชอบและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบินพลเรือนแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

2) ออกข้อบังคับพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 และภาคผนวกแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ข้อบังคับนี้เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

3) พิจารณานุมัติพิกัตอัตราค่าโดยสาร ค่าระวางของอากาศยานขนส่งและค่าบริการอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

คณะกรรมการการบินพลเรือนเป็นผู้รับคำปรึกษาและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบินพลเรือนแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (ตามข้อ 1) ดังนี้ คือ

1) พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการเดินอากาศ

2) พิจารณายกร่างกฎกระทรวง, ประกาศ และคำสั่งออกตามความในพระราชบัญญัติการเดินอากาศ

- 3) พิจารณานอนุสัญญาหรือร่างอนุสัญญาเกี่ยวกับการบินพลเรือนระหว่างประเทศ
- 4) พิจารณาร่างความตกลงว่าด้วยบริการเดินอากาศและการขนส่งทางอากาศ
- 5) พิจารณาใบอนุญาตที่ออกให้แก่ผู้ที่ต้องการประกอบธุรกิจการบินตลอดจนเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขาย อันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน
- 6) พิจารณาในอนุญาตพิเศษที่ออกให้บริษัทวิทยุการบินและสัญญาระหว่างรัฐบาลกับบริษัทวิทยุการบิน
- 7) พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือทางวิชาการจากรัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์กรระหว่างประเทศ
- 8) พิจารณารายงานการสอบสวนอุบัติเหตุของอากาศยาน
- 9) พิจารณาคำขอต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจการการบินพลเรือน
- 10) พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสายการบินทั้งหมด
- 11) พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามภาคผนวกแห่งอนุสัญญาการบินพลเรือนระหว่างประเทศ เช่น
 - การออกใบอนุญาตแก่ผู้ประจำหน้าที่
 - กฎทางอากาศ
 - รหัสอุตุนิยมวิทยา
 - แผนภูมิเดินอากาศ
 - หน่วยมิติที่ใช้ใช้ในการสื่อสารอากาศ-พื้นดิน
 - การดำเนินบริการเดินอากาศระหว่างประเทศของอากาศยานประจำมีกำหนด
 - เครื่องหมายสัญชาติและการจดทะเบียนของอากาศยาน
 - การอำนวยความสะดวกของการขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ
 - การสื่อสารทางไกลสำหรับการเดินอากาศ
 - บริการจราจรทางอากาศ
 - การค้นหาและช่วยเหลือให้พ้นภัย

- สนามบิน
- บริการข่าวสารการเดินอากาศ

12) ดำเนินการประสานงานกับองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ตลอดจนการส่งคนไปต่างประเทศ

13) ประสานงานด้านการอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับศุลกากร ตรวจคนเข้าเมือง และสาธารณสุข

14) หาช่องทางเพื่อความก้าวหน้าให้แก่กิจการการบินพลเรือนของประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ, การค้า และการเมือง

2.3.1.3 คณะกรรมการผู้แทนรัฐบาลเพื่อพิจารณาทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศกับรัฐบาลต่างประเทศเป็นประจำ (กร.)

การบริการเดินอากาศระหว่างประเทศแบบประจำตามอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศนั้นจะสามารถทำได้ต้องมีการเจรจาแลกเปลี่ยนสิทธิการบินกันระหว่างรัฐภาคี ซึ่งผู้เจรจาต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนของรัฐได้รับมอบอำนาจให้ทำการแทนรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งผู้แทนรัฐบาลในการเจรจาแลกเปลี่ยนสิทธิการบิน คือคณะกรรมการผู้แทนรัฐบาลเพื่อพิจารณาทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศรัฐบาลต่างประเทศเป็นประจำ คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ดำเนินการเจรจาทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศกับรัฐบาลต่างประเทศเจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนสิทธิการบินระหว่างกัน เพื่อให้ประเทศไทยได้ประโยชน์จากการเจรจาให้มากที่สุดโดยไม่เสียเปรียบต่อคู่เจรจาหรือให้ได้ประโยชน์เสมอภาคกัน ทั้งนี้การเจรจามีวัตถุประสงค์ในการสนองความต้องการในการเดินอากาศระหว่างประเทศตามเส้นทางต่าง ๆ ของผู้ประกอบการขนส่งทางอากาศและกิจการอื่นซึ่งการขนส่งทางอากาศเป็นปัจจัยสำคัญ เช่น การท่องเที่ยว ดังนั้น องค์ประกอบของคณะกรรมการนอกจากจะมีตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วยังมีตัวแทนจากผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว คณะกรรมการผู้แทนรัฐบาลเพื่อทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศกับรัฐบาลต่างประเทศเป็นประจำจึงมีบทบาทในการพัฒนากิจการด้านการขนส่งทางอากาศที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งในการขยายเส้นทางเดินอากาศระหว่างประเทศคณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย

1) ปลัดกระทรวงคมนาคม	ประธานกรรมการ
2) รองปลัดกระทรวงคมนาคม
(ฝ่ายการขนส่งทางอากาศ)	กรรมการ
3) อธิบดีกรมการบินพาณิชย์	กรรมการ
4) ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
5) ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	กรรมการ
6) รองอธิบดีกรมการบินพาณิชย์	กรรมการและเลขานุการ
7) ผู้อำนวยการกองกิจการระหว่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
8) ผู้อำนวยการกองควบคุมกิจการเดินอากาศ
กรมการบินพาณิชย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
9) ผู้แทนบริษัทการบินไทย จำกัด	ที่ปรึกษา
10) ผู้แทนสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้า
ทางอากาศไทย	ที่ปรึกษา

มีอำนาจหน้าที่คือ

- 1) ดำเนินการเจรจาทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศกับรัฐบาลต่างประเทศ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 2) พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับบริการเดินอากาศทั้งภายในและต่างประเทศ
- 3) แต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการได้ตามความจำเป็น

2.3.1.4 กรมการบินพาณิชย์

กรมการบินพาณิชย์เป็นหน่วยราชการสังกัดกระทรวงคมนาคม เป็นองค์กรที่มีบทบาทมากที่สุดในการบริหารการบินพาณิชย์ของประเทศให้เป็นไปอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกกิจกรรมที่สำคัญของการขนส่งทางอากาศ โดยทำตามนโยบายของรัฐและดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายทั้งภายในและระหว่างประเทศ ทั้งนี้ตามพระราช

บัญญัติแบ่งส่วนราชการกรมการบินพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม พ.ศ.2537 กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรมการบินพาณิชย์ไว้ดังนี้²¹

- 1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ กฎหมายว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดินอากาศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดมาตรฐานทางการบินพลเรือน และควบคุมตรวจสอบและพัฒนาการขนส่งทางอากาศ เพื่อให้เกิดความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินอากาศและเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจ
- 3) จัดให้มีและดำเนินกิจการท่าอากาศยานในสังกัดกรมการบินพาณิชย์
- 4) ร่วมมือและประสานงานกับองค์การหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศในด้านการบินพลเรือนและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญา และความตกลงระหว่างประเทศ
- 5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการบินพาณิชย์ หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

กรมการบินพาณิชย์แบ่งส่วนราชการออกเป็นกองต่าง ๆ ได้แก่

- 1) สำนักงานเลขานุการกรมมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการทั่วไป, งานสารบรรณ, งานเจ้าหน้าที่, งานกฎหมาย และงานอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกองใดโดยเฉพาะ
- 2) กองคลังมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานการเงิน, งานการบัญชี และงบประมาณ และงานพัสดุของกรม
- 3) กองก่อสร้างและบำรุงรักษา มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำโครงการสำรวจออกแบบ และประมาณการก่อสร้าง ควบคุมงานก่อสร้าง ปรับปรุงและซ่อมบำรุงรักษาท่าอากาศยานและอาคารทั่วไปของกรม
- 4) กองการสื่อสารและจราจรทางอากาศ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับศึกษาติดตามพิจารณาหลักเกณฑ์ และระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสื่อสารการบินและ

²¹กรมการบินพาณิชย์ "รายงานประจำปี 2536-2537 กรมการบินพาณิชย์", 2537 หน้า 6

บริการจราจรทางอากาศให้สอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ และสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ พิจารณาแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องเกี่ยวกับการสื่อสาร การบินและบริการจราจรทางอากาศ ดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สื่อสารการบินและควบคุมจราจรทางอากาศ ติดต่อประสานงานด้านสื่อสารการบิน และการจราจรทางอากาศกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและปฏิบัติงานเป็นศูนย์กลางบริการสื่อสารการบินในประเทศกับศูนย์สื่อสารและสถานีสื่อสารการบินต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเดินอากาศ

5) กองควบคุมกิจการเดินอากาศ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมการดำเนินงานของบริษัทการบินของไทยที่รัฐบาลถือหุ้น และของเอกชน การออกไปอนุญาตให้ผู้ให้บริการเดินอากาศ การพิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการขอเปิดบริการเดินอากาศประจำและไม่ประจำของสายการบินต่างประเทศมายังประเทศไทย การควบคุมดูแลการดำเนินงานของบริษัทการบินต่างประเทศ ให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ความตกลงระหว่างประเทศ เงื่อนไขการอนุญาต กฎหมายของไทย และไม่ให้ขัดกับผลประโยชน์ของบริษัทการบินของไทยด้วย

6) กองความปลอดภัยในการเดินอากาศ มีหน้าที่แจ้งข่าวการบิน, จัดทำเอกสารแถลงข่าวการบิน, พิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับการจดทะเบียนอากาศยาน, การออกไปสำคัญสมควรเดินอากาศของอากาศยาน, การออกไปอนุญาตผู้ประจำหน้าที่หังภาคพื้นดินและในอากาศ, ตรวจสอบร่องอุปกรณ์การบิน, การพิจารณาอนุญาตขนส่งสัตว์ร้ายและวัตถุอันตรายไปกับเครื่องบิน, เป็นศูนย์ประสานงานและวางแผนการค้นหาและช่วยเหลืออากาศยานประสบภัยและประสานงานเวชศาสตร์การบิน

7) กองช่างสื่อสารและเครื่องช่วยการเดินอากาศ มีหน้าที่จัดทำโครงการพิจารณาระบบการสื่อสารติดต่อและเครื่องช่วยการเดินอากาศ, ออกแบบติดตั้ง, ปรับแต่งและซ่อมบำรุงอุปกรณ์สื่อสารเครื่องช่วยการเดินอากาศ เครื่องโทรพิมพ์ เครื่องยนต์กำเนิดและเครื่องช่วยการเดินอากาศพร้อมทั้งติดต่อประสานงานด้านช่างกับท่าอากาศยานต่าง ๆ ดำเนินการฝึกอบรมช่างวิทยุสื่อสาร และเครื่องช่วยการเดินอากาศปฏิบัติงานทดลองอุปกรณ์สื่อสารและเครื่องช่วยการเดินอากาศ

8) กองวิชาการขนส่งทางอากาศ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรวบรวมศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติเกี่ยวกับการขนส่งทางอากาศ ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับเศรษฐกิจขนส่งทางอากาศ การวางแผน การขนส่ง และการขนส่งทางอากาศระหว่าง

ประเทศเผยแพร่กิจการขนส่งทางอากาศ และประสานงานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในการขนส่งทางอากาศ ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับองค์กรการบินพลเรือนระหว่างประเทศ สมาคมองค์กร หรือหน่วยงานการบินพลเรือนของต่างประเทศ

9) กองบริการท่าอากาศยาน มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริการอำนวยความสะดวก การบริหารงานบุคคล การคลัง และธุรกิจทั่วไปให้แก่ท่าอากาศยาน พิจารณาแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานท่าอากาศยาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นระเบียบและสอดคล้องกับนโยบายของกรม และมาตรฐานขององค์กรการบินระหว่างประเทศ ศึกษาและพิจารณาวางหลักเกณฑ์และระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานท่าอากาศยาน ให้สอดคล้องกับกฎหมายการเดินทางอากาศ ข้อบังคับคณะกรรมการการบินพลเรือน กฎหรือระเบียบต่าง ๆ ตลอดจนมาตรฐานขององค์กรการบินพลเรือนระหว่างประเทศ พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการยกฐานะของสนามบินและการเปิด-ปิดสนามบิน พิจารณาจัดหารถดับเพลิงให้แก่ท่าอากาศยาน และดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ดับเพลิง

10) ท่าอากาศยานภูมิภาคที่อยู่ในความดูแลของกรมการบินพาณิชย์ประกอบไปด้วยท่าอากาศยานต่าง ๆ ประมาณ 21 แห่งทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ยกเว้นท่าอากาศยานซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย คือ ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ (ดอนเมือง) ท่าอากาศยานเชียงใหม่ ท่าอากาศยานหาดใหญ่ ท่าอากาศยานภูเก็ต โดยให้บริการเดินทางอากาศในเขตภูมิภาคให้เป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐานความปลอดภัยของอนุสัญญาการบินพลเรือนระหว่างประเทศ

2.3.1.5 การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย(Airports Authority of Thailand)

การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงคมนาคมจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 เป็นผู้รับผิดชอบบริหารท่าอากาศยานปัจจุบันมี 4 แห่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกรมการบินพาณิชย์ คือ ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ ท่าอากาศยานเชียงใหม่ ท่าอากาศยานหาดใหญ่ ท่าอากาศยานภูเก็ต แต่เป็นท่าอากาศยานที่สำคัญของประเทศ คือ เป็นท่าอากาศยานระหว่างประเทศมีปริมาณการจราจรสูงที่สุด

การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทยมี ภาระหน้าที่ในการประกอบและส่งเสริมกิจการท่าอากาศยาน รวมทั้งดำเนินกิจการอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือต่อเนื่องกับการประกอบกิจการท่า

อากาศยาน ได้แก่ กิจการจัดตั้งสนามบิน หรือที่ขึ้นลงชั่วคราวของอากาศยานการจัดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ การให้บริการในลานจอดอากาศยาน การให้บริการช่างอากาศยานและการให้บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับอากาศยาน สินค้า พัสดุภัณฑ์ ผู้โดยสาร และลูกจ้างของผู้ประกอบธุรกิจในการเดินอากาศ รวมตลอดถึงการให้บริการ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอันเกี่ยวกับหรือต่อเนื่องกับกิจการดังกล่าว

2.3.1.6 บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย (Aeronautical Radio of Thailand Ltd. หรือ Aerothai)

บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยเป็นผู้บริหารจัดการระเบียบการจราจรทางอากาศของประเทศ เป็นรัฐวิสาหกิจซึ่งรัฐบาลถือหุ้นร่วมกับสายการบินต่าง ๆ ที่ทำการบินมายังประเทศไทยเป็นประจำ จำนวน 63 สายการบิน ซึ่งรัฐบาลได้ซื้อหุ้นทั้งหมดมาจากบริษัทวิทยุการบินแห่งสยาม (Aeronautical Radio of Siam LTD) ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนและเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย เหตุเพราะรัฐบาลเห็นว่าภารกิจวิทยุการบินนั้นเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ดี แม้บริษัทวิทยุการบินฯ จะดำเนินกิจการในรูปแบบบริษัทจำกัด แต่เนื่องจากมีข้อผูกพันในฐานะที่ปฏิบัติงานในนามรัฐบาล ซึ่งเป็นภาคีสมาชิกองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศตามข้อตกลงที่ทำไว้กับรัฐบาล วิทยุการบินฯ จึงดำเนินธุรกิจแบบไม่ค้ากำไร²²

หน้าที่ของบริษัทวิทยุการบิน คือ

1. ควบคุมจราจรทางอากาศตามเส้นทางบินทั่วอาณาเขตของประเทศไทย เพื่อความปลอดภัยของเครื่องบินทุกเครื่องในน่านฟ้า
2. รับ-ส่ง-ถ่ายทอดข่าวสารทางการบินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการขนส่งทางอากาศ
3. บริการเกี่ยวเนื่องกับการจัดหาและผลิตอุปกรณ์สื่อสารการบินให้กับสายการบินและหน่วยงานการบินที่เกี่ยวข้อง

²²"วิทยุการบินกับภารกิจที่เพิ่มพูนประสิทธิภาพบริการสื่อสารการบิน", Transport Journal (1-15 มกราคม 2539): 3.

2.3.2 กฎหมาย

ลักษณะโครงสร้างของกฎหมายที่ควบคุมการบินพาณิชย์ของประเทศไทยนั้น คล้ายคลึงกับลักษณะโครงสร้างของกฎหมายที่ควบคุมกิจการอื่น ๆ คือ ถูกควบคุมโดยกฎหมายหลายฉบับกระจาย ประกอบไปด้วยกฎหมายเฉพาะเรื่องการบินโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมการบินพาณิชย์ของไทยและกฎหมายเรื่องอื่น ๆ แต่มีบทบัญญัติบางส่วนเกี่ยวข้องมีผลบังคับใช้กับกิจการการบินพาณิชย์ด้วย เช่น ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ซึ่งเป็นกฎหมายเรื่องการประกอบกิจการอันเป็นสาธารณูปโภค ได้กำหนดให้การประกอบกิจการเดินอากาศเป็นกิจการอันเป็นสาธารณูปโภค ดังนั้น ผู้ประกอบกิจการเดินอากาศต้องขออนุญาตต่อรัฐมนตรีในการประกอบกิจการเดินอากาศตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ด้วยแม้จะเป็นกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่กฎหมายการบินโดยตรงก็ตาม จึงแบ่งโครงสร้างของกฎหมายที่ควบคุมการบินพาณิชย์ของประเทศไทยในปัจจุบันได้เป็น 2 ส่วนประกอบด้วย

2.3.2.1 กฎหมายว่าด้วยการบินพาณิชย์โดยเฉพาะ

2.3.2.2 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.3.2.1 กฎหมายว่าด้วยการบินพาณิชย์โดยเฉพาะ

กฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการบัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบินพาณิชย์โดยตรง ซึ่งมี 2 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497

2. พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2497 (ทั้งนี้ไม่รวมถึงกฎหมายฉบับอื่น²³ ซึ่งเป็นกฎหมายการบินโดยเฉพาะ แต่เป็นกฎหมายทางอาญาและเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ) ในกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้ กฎหมายที่มีบทบาทในการควบคุมการบินพาณิชย์มากที่สุดซึ่งควบคุมกิจกรรมทางการบินพาณิชย์เกือบทุกกิจกรรมของการขนส่งทางอากาศก็คือ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ส่วนพระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 เป็นกฎหมายใช้ในการบริหารกิจการทำอากาศยาน ซึ่ง

²³คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยการปฏิบัติต่ออากาศยานที่ทำผิดกฎหมาย พ.ศ.2519 และพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดินอากาศ พ.ศ.2521

ใช้บังคับแต่เฉพาะทำอากาศยานที่อยู่ในความรับผิดชอบของการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยเท่านั้น

1. พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497²⁴

พระราชบัญญัติการเดินอากาศนั้น บัญญัติควบคุมในเรื่องการเดินอากาศทั้งหมดครอบคลุมทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นการขนส่งสินค้าหรือผู้โดยสารทั้งแบบประจำและไม่ประจำ รวมถึงกิจการที่ต่อเนื่องกับการบินต่าง ๆ ด้วย โดยให้เป็นไปตามพันธกรณีและมาตรฐานระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (อนุสัญญาชิคาโก) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี และให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐในการควบคุมการบินพาณิชย์ของประเทศ โดยให้อำนาจกับหน่วยงานที่สำคัญในการบริหารการบินของประเทศเป็นผู้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม กรมการบินพาณิชย์ และคณะกรรมการการบินพลเรือน

ลักษณะสำคัญของพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 มีดังนี้

ก) พระราชบัญญัติการเดินอากาศ ใช้บังคับกับการบินพลเรือนเท่านั้น โดยไม่ใช้กับการเดินอากาศในราชการทหาร, ราชการตำรวจ²⁵, ราชการกรมศุลกากร²⁶ และ

²⁴ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พัฒนาการในด้านการบินพลเรือนของโลกได้ก้าวหน้าไปเป็นอันมาก โดยเฉพาะในฝ่ายวิชาการจำนวนอากาศยานที่บินภายในประเทศและที่บินเข้ามาในราชอาณาจักรทวีขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายเท่า อากาศยานในปัจจุบันมีความเร็วสูงและขนาดโตกว่าแต่ก่อน จำเป็นต้องมีการควบคุมการดำเนินการเดินอากาศและการจราจรทางอากาศให้รัดกุมยิ่งขึ้น จึงเป็นการสมควรที่จะปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศเสียใหม่ และเพิ่มเติมบทบัญญัติให้มีคณะกรรมการการบินพลเรือนขึ้นคณะหนึ่ง มีอำนาจออกข้อบังคับตามพระราชบัญญัตินี้ และตามภาคผนวกแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ซึ่งทำขึ้นที่เมืองชิคาโก เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2497 (ค.ศ.1944) ซึ่งรัฐบาลไทยเป็นภาคี กับวางบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศเกี่ยวกับอุบัติเหตุ และเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประจำหน้าที่

²⁵ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 มาตรา 5

²⁶ กฎกระทรวงฉบับที่ 12 (พ.ศ.2510) ออกตามความในพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497

ราชการกระทรวงเกษตร²⁷

ข) เนื้อหาของพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ประกอบไปด้วย 84 มาตรา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 10 หมวด ซึ่งครอบคลุมการบินพาณิชย์ในทุก ๆ เรื่อง ดังนี้คือ

- หมวดที่ 1 คณะกรรมการการบินพลเรือน
- หมวดที่ 2 บททั่วไปว่าด้วยการอากาศยาน
- หมวดที่ 3 การจดทะเบียนและเครื่องหมายอากาศยาน
- หมวดที่ 4 ความสมควรเดินอากาศและสมุดปฎมเดินทาง
- หมวดที่ 5 ผู้ประจำหน้าที่
- หมวดที่ 6 สนามบินและเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ
- หมวดที่ 6ตรี บริการในลานจอดอากาศยานและบริการช่างอากาศ
- หมวดที่ 7 อุบัติเหตุ
- หมวดที่ 8 อำนาจตรวจ ยึด และหน่วงเหนี่ยว
- หมวดที่ 9 บทกำหนดโทษ

ค) เนื้อหาในพระราชบัญญัติการเดินอากาศฯ นั้น ได้บัญญัติให้สอดคล้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (อนุสัญญาชิคาโก) รวมทั้งภาคผนวกและบทแก้ไขเพิ่มเติมภาคผนวกของอนุสัญญา โดยกำหนดให้กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบินทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเครื่องหมายอากาศยาน ใบสำคัญสมควรเดินอากาศ และสมุดปฎมเดินทาง ใบอนุญาตผู้ประจำหน้าที่ การขอจัดตั้งสนามบินและเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ การให้บริการในลานจอดอากาศยานและการบินการช่างอากาศ กิจกรรมเหล่านี้ พระราชบัญญัติ การเดินอากาศได้กำหนดให้ขออนุญาตต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมหรือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงซึ่งรัฐมนตรีมีอำนาจออก (มาตรา 6) หรือตามข้อบังคับของคณะกรรมการการบินพลเรือน ซึ่งทั้งกฎกระทรวงและข้อบังคับของคณะกรรมการการบินพลเรือนนั้นจะกำหนด

²⁷ กฎกระทรวงฉบับที่ 13 (พ.ศ.2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497

คุณสมบัติตามอนุสัญญาฯ และภาคผนวกของอนุสัญญาฯ (ข้อบังคับของคณะกรรมการการบินพลเรือน ฉบับที่ 4)

ง) กลไกในการควบคุมกิจกรรมการบินต่าง ๆ ของพระราชบัญญัตินี้คือการที่กฎหมายได้กำหนดให้กิจกรรมทางการบินต่าง ๆ ต้องขออนุญาตต่อรัฐก่อน ซึ่งกฎหมายให้อำนาจกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้เป็นผู้อนุญาต โดยต้องทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการออกใบอนุญาตตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องมีคุณสมบัติและลักษณะตามข้อบังคับของคณะกรรมการการบินพลเรือน ซึ่งจะกำหนดมาตรฐานตามมาตรฐานของภาคผนวกแห่งอนุสัญญาฯ ด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ²⁸ หากไม่ปฏิบัติตามในหมวดที่ 9 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดบทลงโทษไว้ทั้งโทษปรับและจำคุก

2. พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522

พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย (ทอท.) เพื่อบริหารงานทำอากาศยานตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย (มาตรา 9) ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจในการบริหารงานอย่างกว้างขวางปัจจุบันมีทำอากาศยานที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย 4 แห่ง คือ ทำอากาศยานกรุงเทพ ทำอากาศยานเชียงใหม่ ทำอากาศยานหาดใหญ่ ทำอากาศยานภูเก็ต ซึ่งเป็นทำอากาศยานที่สำคัญที่สุดของประเทศ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยมีบทบาทในการควบคุมการบินพาณิชย์ของประเทศในบางส่วนด้วยเช่นกัน โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

ก) พระราชบัญญัตินี้เป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจในการประกอบกิจการทำอากาศยาน ได้แก่ กิจการจัดตั้งสนามบินหรือที่ขึ้นลงชั่วคราวของอากาศยาน การจัดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกในการเดินอากาศ การให้บริการในลานจอดอากาศยาน การให้บริการช่างอากาศยานและการให้บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับอากาศยาน สินค้า พัสตุภัณฑ์ ผู้โดยสาร และลูกจ้างของผู้ประกอบธุรกิจในการ

²⁸ ข้อบังคับการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มาตรา 3 วรรค 2 และ มาตรา 5

เดินอากาศ รวมตลอดถึงการให้บริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นเกี่ยวกับ หรือต่อเนื่องกับ กิจการดังกล่าว²⁹ ทั้งนี้การทำอากาศยาน จะว่าจ้างหรือมอบให้บุคคลใดประกอบกิจการ ดังกล่าวส่วนหนึ่งส่วนใดแทนก็ได้³⁰

ข) การทำอากาศยานแห่งประเทศไทยมีกลไกการบริหาร 2 ระดับ คือ

- ระดับคณะกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการวางนโยบาย และควบคุมดูแลกิจการโดยทั่วไป ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้แทนโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกรรมการอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี รวมทั้งประธานกรรมการด้วย โดยมีผู้ว่าการเป็นทั้งกรรมการและเลขานุการ³¹

- ระดับบริหาร รับผิดชอบบริหารกิจการของการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่ของการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย และตามนโยบาย ข้อบังคับ และระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยมีผู้ว่าการเป็นผู้บริหารสูงสุด

ค) การทำอากาศยานแห่งประเทศไทยเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงคมนาคม ดังนั้นในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ พระราชบัญญัตินี้จึงให้อำนาจในการบริหารงานทำอากาศยานมากกว่าเอกชนผู้ประกอบการอย่างเดียวกัน เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้ประธานกรรมการ กรรมการ และพนักงานเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อปฏิบัติการเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้นในเขตทำอากาศยาน (ตามมาตรา 29) และ ทอท. มีอำนาจดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อจัดสร้างทำอากาศยานเมื่อมีความจำเป็น และมีได้ตกลงในเรื่องการโอนไว้เป็นอย่างอื่น เป็นต้น

นอกจากอำนาจที่ได้จากการมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจแล้วยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐด้วย เช่น การดำเนินงานต่าง ๆ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลกิจการของรัฐมนตรี โดยรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้ ทอท. ชี้แจงข้อเท็จจริง แสดงความ

²⁹พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มาตรา 3 วรรค 2 และมาตรา 5

³⁰พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มาตรา 9

³¹พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มาตรา 13, 18

คิดเห็น ทำรายงานหรือยับยั้งการกระทำที่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาล หรือมติคณะรัฐมนตรี ตลอดจนมีอำนาจที่จะสั่งให้ปฏิบัติการตามนโยบายของรัฐบาล หรือมติของคณะรัฐมนตรี และสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานได้ (มาตรา 44) และการดำเนินการที่สำคัญบางอย่าง ทอท. ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อนจึงจะดำเนินการได้ เช่น ลงทุนเพื่อขยายโครงการเดิม หรือริเริ่มโครงการใหม่ ซึ่งมีวงเงินเกินสิบล้านบาท การกู้ยืมเงินหรือให้กู้ยืมเงินมีจำนวนเกินคราวละสิบล้านบาท เป็นต้น

ง) การดำเนินงานของการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย นอกจากจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 แล้วยังอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ด้วย เพราะการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยถือเป็นผู้ประกอบการทำอากาศยานรายหนึ่ง มีสิทธิและหน้าที่เสมือนผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ³² ดังนั้น การใดที่การทำอากาศยานแห่งประเทศไทยทำแม้จะอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ที่มีอำนาจกระทำได้ แต่หากการนั้นพระราชบัญญัติการเดินอากาศฯ กำหนดให้ต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศด้วย ทั้งนี้รวมถึงผู้ประกอบการอื่นซึ่งได้รับการอนุญาตจากการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยให้ประกอบการแล้ว ก็ยังต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการอากาศด้วย เช่น บริษัท ไทยแอร์พอร์ต กราว์น เซอร์วิส จำกัด นอกจากจะต้องได้รับอนุญาตจากการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยให้ประกอบการให้บริการลาดจอดอากาศยานแล้ว ก็ยังต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ มาตรา 60 จัตวา ในการให้บริการลานจอดอากาศยานด้วย จึงจะมีสิทธิในการประกอบการให้บริการลานจอดอากาศยานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

2.3.2.2 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

นอกจากกฎหมายว่าด้วยการบินพาณิชย์โดยเฉพาะแล้วยังมีกฎหมายอื่นซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะควบคุมเรื่องอื่น ซึ่งไม่ใช่เรื่องการบินโดยเฉพาะแต่มีบทบัญญัติบางส่วนที่ครอบคลุมถึงการบินพาณิชย์ด้วย ดังนั้น การบินพาณิชย์นอกจากจะอยู่

³²พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มาตรา 9

ภายใต้บังคับของกฎหมายการบินแล้วจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอื่นด้วย กฎหมายอื่นที่ใช้บังคับถึงเรื่องการบินด้วยมี 2 ฉบับ คือ

1. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58
2. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281

1. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58

กฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่จะควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน โดยกำหนดห้ามมิให้บุคคลใดประกอบกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค เว้นแต่จะได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานจากรัฐมนตรี

กฎหมายฉบับนี้มีผลครอบคลุมถึงกิจการการบินพาณิชย์ด้วย โดยได้กำหนดให้ "การเดินอากาศ" เป็นกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค (ข้อ 3(4)) ดังนั้น การประกอบกิจการเดินอากาศไม่ว่าจะเป็นการเดินอากาศในประเทศหรือระหว่างประเทศ และไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการไทยหรือผู้ประกอบการต่างด้าวก็ต้องได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานจากรัฐมนตรีเสียก่อนจึงจะทำกิจการได้ (ข้อ 4) ทั้งนี้รัฐมนตรีที่มีอำนาจคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (ข้อ 9)

2. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281

กฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่จะสงวนอาชีพบางอย่างไว้ให้คนไทย โดยห้ามมิให้คนต่างด้าว (รวมถึงนิติบุคคลด้วย) เข้ามาประกอบอาชีพแข่งขันกับคนไทย เพื่อรักษาดุลอำนาจทางการค้าและเศรษฐกิจของประเทศและเพื่อให้การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวม โดยจะกำหนดประเภทของธุรกิจที่ห้ามมิให้คนต่างด้าวทำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี หรือได้มีพระราชกฤษฎีกาอนุญาตแล้วแต่กรณีไว้ในบัญชีท้ายประกาศของคณะปฏิวัติ

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีผลครอบคลุมถึงกิจการการบินพาณิชย์ ในส่วนของการประกอบการเดินอากาศภายในประเทศของคนต่างด้าว โดยกำหนดให้การประกอบธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศภายในประเทศอยู่ในบัญชีท้ายประกาศของคณะปฏิวัติ บัญชี ข. ห้ามมิให้คนต่างด้าวทำ เว้นแต่จะได้มีพระราชกฤษฎีกาอนุญาต (ข้อ 4(1))

ตารางที่ 1 ผู้ประกอบการเดินอากาศไทย

ชื่อบริษัท	แบบบริการที่ได้รับอนุญาต				หมายเหตุ
	แบบประจำ		แบบไม่ประจำ		
	ระหว่างประเทศ	ในประเทศ	ระหว่างประเทศ	ในประเทศ	
1. บริษัท การบินไทย จำกัด	/	/			
2. บริษัท แอ่งเจ็ลแอร์ไลน์ จำกัด (ยังไม่ดำเนินการ)	/	/			สายการบินที่กำหนด
3. บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด		/		/	
4. บริษัท โอเรียนท์ เอ็กซ์เพรส แอร์ จำกัด		/	/		
5. บริษัท นอร์ทวินท์ แอร์เวย์ จำกัด (ยังไม่ดำเนินการ)			/		เฉพาะเส้นทาง เชียงราย-เชียงใหม่, เชียงตุง หลวงพระบาง
6. บริษัท ไทยฟลายอิง เซอร์วิส จำกัด			/	/	
7. บริษัท รอยัลไปรวเฟฟลายอิง คอร์ปอเรชั่น จำกัด			/	/	
8. บริษัท บางกอกแอร์ทราเวลสปอร์ต จำกัด (สหกลแอร์)			/	/	
9. บริษัท ไทรอ สเปซ เซอร์วิส จำกัด			/	/	
10. บริษัท แอโร ซาเตอร์ จำกัด (ยังไม่ดำเนินการ)			/	/	
11. บริษัท สยามแลนด์ ฟรายอิง จำกัด			/	/	
12. บริษัท โพไซดอน จำกัด (ยังไม่ดำเนินการ)				/	ลากป้ายโฆษณา
13. บริษัท พี บี แอร์ จำกัด			/	/	
14. บริษัท สกายอายส์ จำกัด			/	/	
15. บริษัท ซีซิงฟลายอิง เซอร์วิส จำกัด			/	/	
16. บริษัท ไทยขนส่งสินค้าทางอากาศ จำกัด (ยังไม่ดำเนินการ)	/	/			เฉพาะขนส่งสินค้า

ที่มา: กองกิจการเดินอากาศ กรมการบินพาณิชย์

ตารางที่ 2 ผู้ประกอบการบริการลานจอด

ลำดับที่	ชื่อบริษัท	แบบบริการที่ได้รับอนุญาต	
		บริการตนเอง	บริการผู้อื่น
1	BRITISH AIRWAYS		/
2	KLM ROYAL DUTCH AIRLINE	/	/
*3	THAI FLYING SERVICE	/	
*4	THAI FLYING HELICOPTER	/	
5	UNITED AIRLINE	/	
*6	บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด	/	
*7	บริษัท แอร์ทรานสปอร์ต จำกัด	/	
*8	บริษัท การบินไทย จำกัด	/	/
*9	บริษัท พี บี เอส จำกัด	/	
10	ALITALIA LINEE AEREE	/	
11	JAPAN AIRLINE	/	
12	TRANS MEDITERRANEAN	/	
13	LUFTHANSA GERMAN AIRLINE		/
14	AIR FRANCE		/
*15	ไทยแอร์พอร์ต กราวนด์เซอร์วิส		/
*16	โอเรียนท์ไทย แอร์ไลน์ จำกัด	/	
*17	บริษัท สยามแลนด์ ฟลายอิง จำกัด	/	

*ผู้ประกอบการไทย

ที่มา: กองความปลอดภัยในการเดินอากาศ กรมการบินพาณิชย์

ตาราง 3 ผู้ประกอบการบริการช่างอากาศยาน

ลำดับที่	ชื่อบริษัท	แบบบริการที่ได้รับอนุญาต	
		บริการตนเอง	บริการผู้อื่น
1	บริษัท KLM ROYAL DUTCH AIRLINE	/	/
2	บริษัท BRITISH AIRWAYS		/
3	บริษัท CATHAY PACIFIC AIRWAYS	/	/
*4	บริษัท THAI FLYING HELICOPTER	/	
5	บริษัท UNITED AIRLINE	/	
*6	บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด	/	
7	บริษัท KUWAIT AIRWAYS	/	
8	บริษัท NORTHWEST AIRLINE	/	
9	บริษัท ซาอุดิอาระเบีย แอร์ไลน์	/	
10	บริษัท AIR FRANCE	/	
11	บริษัท CANADIAN AIRLINES	/	
*12	บริษัท บางกอกแอร์ทราฟสปอร์ต จำกัด	/	
*13	บริษัท การบินไทย จำกัด	/	/
14	บริษัท GULF AIR (BAHRAN)	/	
15	บริษัท GULF AIR (OMAN)	/	
*16	บริษัท พี บี แอร์	/	
17	บริษัท ALITALIA LINEE	/	
18	บริษัท QUANTAS AIRWAYS LIMITED	/	
19	บริษัท JAPAN AIRLINE	/	
20	บริษัท TRANS MEDITERRANEAN	/	
21	บริษัท LUFTHANSA GERMAN AIRLINE	/	/
*22	มูลนิธิอนุรักษ์ และพัฒนาอากาศยานไทย	/	

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อบริษัท	แบบบริการที่ได้รับอนุญาต	
		บริการตนเอง	บริการผู้อื่น
*23	บริษัท สีซัง ฟรายอิง เซอร์วิส	/	
24	AIR INDIA LIMITED	/	
*25	TAGS (ไทยแอร์พอร์ต กราว์น เซอร์วิส จำกัด)		/
*26	บริษัท โอเรียนท์ไทย แอร์ไลน์ จำกัด	/	
*27	บริษัท สยามแลนด์ ฟลายอิง จำกัด	/	

ที่มา: กองความปลอดภัยในการเดินอากาศ กรมการbinพาณิชย์